



COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТИ СЪСТАВ

ДЕЛО МИХАЛКОВ с. БЪЛГАРИЯ

(Иск № 67719/01)

СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

10 април 2008 г.

ОКОНЧАТЕЛНО СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

10/07/2008 г.

Това решение може да претърпи промени, засягащи формата.

По дело Михалков с. България,

Европейският съд за правата на човека (пети състав), заседавайки в следния състав:

Пеер Лоренцен, *председател*,
Снежана Ботушарова,
Карел Юнгвиерт,
Райт Марусте,
Ренате Жаегер,
Марк Вилиже,
Изабел Беро-Льофевр, *съдии*,

и Клаудия Вестердиек, *секционен съдебен секретар*,

След заседание, проведено при закрити врата на 18 март 2008 година,

Произнася следното съдебно решение, взето на тази дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. В основата на делото е иск (по 67719/01) против Република България, гражданинът на която, господин Михаил Владов Михалков (по-долу; "жалбоподателят") е сезирал Съда на 18 декември 2000 година по силата на член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (по-долу: "Конвенцията").

2. Жалбоподателят се представлява от адвокат Т. Железчев, адвокат в София. Българското правителство (по-долу: "Правителството") се представлява от своите служители, госпожа М. Пашева и госпожа М. Коцева от Министерство на правосъдието)

3. Жалбоподателят се оплаква по-специално от липсата на непристрастност на правораздавателните органи, взели решение по делото му за търсене на отговорност от държавата и от факта, че присъденото му обезщетение е било намалено от наложените му съдебни такси, а така също - от продължителността на производството.

4. На 29 юни 2005 година, Съдът реши да извести на Правителството за оплакванията, основаващи се на член 6 § 1 и касаещи упоменатата липса на непристрастност и продължителността на гражданското производство. Позицията на разпоредбите на член 29 § 3, той реши да разгледа едновременно както допустимостта, така и основателността на иска. На 29 март 2006 година, Съдът реши да извести и за оплакването на жалбоподателя относно прекалено високия размер на налаганите съдебни такси.

ПО СЪЩЕСТВО

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА НА СЛУЧАЯ

5. Жалбоподателят е роден през 1950 година и живее в София.

A. Присъда и задържане на жалбоподателя

6. С решение от 13 ноември 1985 година, Софийски районен съд е признал жалбоподателя за виновен за извършване на редица стопански правонарушения, свързани с режима на чуждестранните валути и го е осъдил на две години и четири месеца затвор. На 5 юни 1986 година, присъдата е била потвърдена от Софийски градски съд.

7. От 2 октомври 1986 до 31 август 1987 година, въпросното лице е било в затвора в изпълнение на тази присъда.

8. Чрез две решения, от 29 декември 1989 и от 20 април 1990 година, произнесени въз основа на предложение за преразглеждане, направено от неговия председател, Върховният съд отменя произнесените присъди. Той закрива производството по едно от правонарушенията с мотив, че то попада под действието на приет по това време закон за амнистия и произнася оправдателна присъда по другото обвинение.

Б. Жалбоподателят завежда дело за обезщетение.

9. На 25 ноември 1993 година, жалбоподателят подава в Софийски районен съд иск за обезщетение за вредата, която е понесъл от незаконната присъда, по-специално - от продължилия единадесет месеца престой в затвора и от уронване на доброто му име; претенцията е да му се изплатят 70 000 български лева (BGL), равняващи се на 2 260 щатски долара (USD) в съответствие с действащия тогава обменен курс. Той посочва като ответници Софийски районен съд и Софийски градски съд.

10. С определение от 2 февруари 1994 година, съдията, сезиран с досието, закрива производството и се обръща към председателя на районния съд да вземе решение относно компетенцията на този съд с оглед на това, че той е ответник по делото. След обжалване от страна на жалбоподателя, това определение е отменено от Софийски градски съд на 29 септември 1994 година с мотив, че съдията е можел в конкретния случай да си направи отвод, но не е можел да закрие производството, за да помоли председателя да вземе решение относно компетенцията.

11. С постановление на районния съд от 14 декември 1994 година, явяващо се очевидно следствие от молба, подадена от жалбоподателя, всички съдии от този съд си правят отвод и досието е предадено на най-близкия районен съд - този на Костинброд. На 25 януари 1995 година, този съд решава, че не е компетентен и изпраща досието на Върховния съд, за да вземе решение по конфликта за некомпетентност.

12. С постановление от 7 декември 1995 година, Върховният съд решава, че не съществува конфликт, касаещ компетентността, тъй като Софийски районен съд не е бил счетен за некомпетентен, а му е било невъзможно да разгледа делото поради отвода, който са си направили всички съдии. Досието е трябвало в този случай да бъде предадено на Министерство на правосъдието, с цел министърът да посочи друг съд от същата инстанция. Никакъв ход не е бил даден на това решение и с ново постановление от 17 декември 1996 година, Върховният съд преразглежда въпроса и решава, че принадлежи на председателя на съда от по-горна инстанция, в случая - този на Софийски градски съд, да определи кой да бъде компетентният съд. На 6 януари 1997 година, председателят на Софийски градски съд решава, че с оглед на трудността да се намери на друг районен съд в ресора, самият Софийски градски съд ще разгледа делото на първа инстанция.

13. На 16 февруари 1998 година, жалбоподателят увеличава първоначалната си претенция, отчитайки инфлацията и определя размера на обезщетението, за което претендира, на 1 000 000 български лева. На 16 юни 1998 година, той увеличава повторно този размер на 10 000 000 български лева (около 5 100 евро по действащия тогава обменен курс).

14. С решение от 17 март 1999 година, Софийски градски съд приема, че жалбоподателят е понесъл вреда поради присъдата и престоя му в затвора в продължение на близо единадесет месеца. Той удовлетворява частично неговите претенции и осъжда Софийски районен съд и Софийски градски съд да му изплатят обезщетение от 330 000 български лева (около 168 евро) плюс законната лихва, дължима, считано от датата на отмяна на присъдата през април 1990 година. Съдът отхвърля останалата част от иска и осъжда жалбоподателя да заплати съдебна такса в размер на 466 800 български лева (около 238 евро), което съответства на 4 % от отхвърлената част на иска до 12 000 000 български лева.

15. Жалбоподателят обжалва съдебното решение. Той се жалва от смехотворния размер на присъдената му сума, който е по нисък от размера на държавната такса, която трябва да плати. Той намалява претенцията си на 5 000 000 български лева (около 2 550 евро) и изисква съответна промяна на съдебната такса. Той се оплаква и от това, че делото му не е било разгледано от безпристрастен съд, тъй

като Софийски градски съд е бил ответник по делото, а така също - от продължителността на производството..

16. На 8 ноември 1999 година софийският апелативен съд потвърждава съдебното решение относно обезщетението и същевременно намалява размера на съдебната такса на 386 800 български лева (около 197 евро), тъй като съдът е бил по погрешка изчислил този размер въз основа на размер на претенцията от 12 000 000 български лева, докато жалбоподателят е бил поискал 10 000 000 български лева.

17. Жалбоподателят подава касационна жалба, повтаряйки предишните си аргументи. С решение от 25 юли 2000 година, Върховен касационен съд отхвърля жалбата, приемайки, че присъдената сума е достатъчна за обезщетяване на моралната вреда, понесена от жалбоподателя и че правораздавателните органи са отчели процеса на инфлация. Съдът отхвърля доводите на заинтересованото лице, според които размерът на обезщетението е по-нисък от размера на сумите, отсъждани от Европейският съд за правата на човека, приемайки, че тази разлика е оправдана като се вземе предвид по-ниското жизнено равнище в България.

18. Според жалбоподателя, предварителното заплащане на съдебната такса е било задължително за получаване на изпълнителен лист и следователно - за изпълнение на съдебното решение. От документите, налични в досието, не личи жалбоподателят да е поискал да му се изплати и да му е било изплатено присъденото обезщетение.

II. РЕЛЕВАНТНО НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

Б. Законът за отговорността на държавата

19. Законът от 1988 година за отговорността на държавата за вреди причинени на граждани, в редакцията си в сила към момента на разглежданите факти, гласи, в своя член 2, алинея първа:

"Държавата носи отговорност за вредите, причинени на граждани от органите на следствието или прокуратурата и от правораздавателните органи посредством:

1. задържане, а именно - временно задържане под стража, когато последното е било отменено поради отсъствие на законно основание;

2. обвинение при наказателно производство, когато съответното лице е било след това оправдано или наказателното производство е било прекратено (...)"

3. присъда или административно наказание, когато съответното лице е било впоследствие оправдано или наказанието е било отменено; (...)"

20. Съгласно съдебната практика в тази област, ищецът трябва да подава иска си не срещу държавата, а срещу отговорния държавен орган, включително в случаите, когато вредата е била причинена от съда при изпълнение на правораздавателната му функция.

Б. Внасяне на съдебните такси и разноски

21. В българското гражданско производство, ищецът, завел делото, трябва да заплати авансово на съда такса за разходите по производството в момента на подаване на иска до съда (член 55, алинея 1, членове 99 и 100 от Гражданския процесуален кодекс (ГПК)). Съдебната такса е определена с постановление на Министерския съвет; що се отнася до исковите за парични суми, тя възлиза на 4 % от стойността на иска. В края на делото, съдът определя в решението си коя от страните по делото трябва да заплати разноските по него (член 189 на ГПК). Що се отнася до съдебната такса, тя се заплаща от страната, загубила делото.

22. Член 63 на ГПК предвижда хипотезите, при които ищецът може да бъде освободен от плащане на такси и разноски по производството в зависимост от вида производство (работници и служители срещу техните работодатели и др.) или поради липса на достатъчно средства.

23. По изключение от общото правило, исковите по реда на Закона за отговорността на държавата са освободени от предварително заплащане на съдебна такса и разноски по производството (член 10 от Закона). Въпреки това, когато искът е частично или изцяло отхвърлен, съдът осъжда съответното лице да заплати съдебна такса в размер на 4% от първоначалния иск. Следователно, когато съдът счете, че искът за обезщетение е основателен, но претенцията е за прекалено висока сума, тя осъжда визириания държавен орган да заплати обезщетение на ищеца и същевременно осъжда последния да заплати такса в полза на държавния бюджет. По този начин, когато сумите, за които се претендира, са сравнително високи, размерът на таксата може да надвиши този на присъденото обезщетение. Никаква разпоредба не разрешава на съда да промени размера на таксата. От друга страна, възможността да се поиска освобождаване от такса поради липса на достатъчни средства се отнася очевидно само до таксите, които се внасят преди подаване на иска (за пример на съдебна практика, виж *Станков с. България*, по 68490/01, §§ 20-21, CEDH 2007-).

В. Бюджет на съдебната система и производство за изпълнение на вземания срещу обществени институции

24. Съгласно член 196, алинея 1 от Закона за съдебната власт, такъв, какъвто е бил по време на разглежданите факти, съдебната

система разполага със собствен бюджет, изготвен от Висшия съдебен съвет и гласуван от Народното събрание.

25. Висшият съдебен съвет носи основната отговорност за управлението и контрола над бюджета на цялата система. Съдебните органи, притежаващи статус на юридически лица, като съдилищата, са също отговорни за управлението на своя собствен бюджет.

26. Член 399, алинея 2 на ГПК предвижда лицата, които имат вземане срещу държавни органи, да представят изпълнителен лист във финансовите служби на съответните органи, за да получат заплащане. Плащанията се извършват от средствата, определени за тази цел в бюджета на съответния орган. При липса на такива средства, те трябва да бъдат предвидени за целта в бюджета за следващата година.

Г. Отвод и въздържане на съдиите в рамките на гражданското производство

27. Съгласно член 12 на ГПК, отстраняване на един съдия може да бъде поискано, ако той самият е страна по делото или има роднинска връзка с някоя от страните или с адвокат. Съдия може да бъде отстранен и в случаите когато е разглеждал преди това делото като съдия или вещо лице, ако е свидетел по делото, ако е съветвал някоя от страните, както и когато има личен интерес в съдебния спор или общо взето, между него и една от страните съществуват връзки, бъдещи съмнение в неговата непристрасност.

28. Въпросният съдия трябва да се десезира от делото. Страните могат също за подадат иск за отстраняване на съдия (член 13, алинея 1 на ГПК).

29. Когато поради отвод разглеждането на делото от компетентния съд стане невъзможно, той прехвърля делото на друг правораздавателен орган от същото равнище (член 14, алинея 2). От влизането в сила на 16 юли 1999 година на изменение в тези разпоредби, предаването на делото вече се възлага от съда от по-горна инстанция.

30. Разглеждане на делото от съдия, който не си е направил отвод, въпреки наличието на основания да го направи, представлява сериозно процедурно нарушение и мотив за касиране на съдебното решение (Реш. № 219 от 30.01.1982, по гр. д. № 3772/81, ВКС, II г. о.).

4. Производство по обжалване и касиране

31. Съгласно член 208, алинея 1 на ГПК, апелативният съд може да потвърди или отхвърли частично или изцяло обжалваното решение; когато отхвърля съдебното решение, той се произнася по същество.

32. Съгласно член 218а и следващите го членове на ГПК, касационната инстанция има право да отмени съдебното решение

когато то е било произнесено в противоречие със закона, в резултат от допуснати съществени процесуални нарушения или ако е необосновано. В случай на отмяна поради допуснати процесуални нарушения, съдът връща делото за преразглеждане по същество.

СЪГЛАСНО ЗАКОНА

А. ОТНОСНО ДОПУСТИМОСТТА НА ИСКА

А. Относно оплакванията, основаващи се на член 5

33. Жалбоподателят твърди, че е бил незаконно задържан в течение на почти единадесет месеца по силата на присъда, която впоследствие е била отменена. Той се жалва и от недостатъчния размер на обезщетението, което му е било присъдено за това от националните правораздавателни органи.. Релевантните пасажии на член 5 от Конвенцията гласят следното:

"1. Всяко лице има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишаван от свобода, освен в следните случаи и то по законен път:

а) ако е задържан законно след произнасяне на присъда от компетентен съд;

(...)

5. Всяко лице, станало жертва на арест или задържане при условия, противоречащи на разпоредбата на този член, има право на обезщетение. "

34. Съдът констатира, че задържането на жалбоподателя е приключило на 31 август 1987 година, тоест, дълго време преди влизане в сила на Конвенцията за България, на 7 септември 1992 година. От това следва, че оплакването, отнасящо се до законността на това задържане, е несъвместимо *ratione temporis* с разпоредбите на Конвенцията. При тези обстоятелства, задържането на жалбоподателя не може да бъде разглеждано като извършено "при условия, противоречащи" на член 5 и член 5 § 5 не може следователно да бъде приложен. Оплакването, основаващо се на член 5 § 5 е следователно несъвместимо *ratione materiae* с Конвенцията.

35. Следва съответно да се приеме, че тази част от иска е недопустима в приложение на член 35 §§ 3 и 4 на Конвенцията.

36. Доколкото жалбоподателят се оплаква освен това, че обезщетението, което му е било присъдено, е било сведено до нула от наложените му съдебни такси, основавайки се и за това твърдение на член 6, § 1, този аспект на оплакването ще бъде разгледан по-долу по смисъла на тази разпоредба.

Б. Относно другите оплаквания на жалбоподателя

37. Жалбоподателят се оплаква също, позовавайки се на член 6, § 1, от липсата на независимост и безпристрастност на Софийски градски съд, взел решение по иска му за обезщетение, поради това, че присъденото му обезщетение е било сведено до нула от наложената му съдебна такса, така че воденото дело е загубило всякакъв смисъл, а така също - от прекомерната продължителност на производството.

38. Съдът счита, в светлината на всички аргументи на страните, че тези оплаквания повдигат сериозни въпроси от фактическо и правно естество, които не могат да бъдат решени на този етап от разглеждането на молбата, но изискват задълбочено проучване; от това следва, че тези оплаквания не могат да бъдат обявени за явно необосновани по смисъла на член 35 § 3 на Конвенцията. Не е открит никакъв друг мотив за недопустимост.

II. ПО СЪЩЕСТВО

39. Жалбоподателят формулира редица оплаквания, позовавайки се на член 6 § 1 на Конвенцията, който гласи в релевантните си относно въпроса части:

"Всяко лице има право делото му да бъде разгледано (...) в разумен срок от съд (...) който да вземе решение (...) относно възраженията му, свързани с неговите граждански права и задължения (...)".

А. Относно правото на жалбоподателя делото му да бъде разгледано от независим и безпристрастен съд.

1. Твърдения на страните

40. Жалбоподателят се жалва от липсата на независимост и безпристрастност на Софийски градски съд и се позовава на членове 6 § 1 и 13 на Конвенцията.

41. Той се позовава по-специално на факта, че съдиите от Софийски районен съд и Софийски градски съд не могат да се считат за независими и безпристрастни при разглеждане на дело, в което съдилищата, към които те работят, са ответници по иска. Но въпреки че съдиите от първия съд са си направили отвод, Софийски градски съд се е счел за компетентен и е разгледал делото. Жалбоподателят добавя, че присъденото обезщетение е трябвало да се вземе от бюджета на същия съд, което твърде вероятно е повлияло за присъждане на толкова малка сума. А жалбоподателят счита, че не е съществувала никаква обективна трудност да се определи друг съд от същата инстанция, който да вземе решение по неговия случай.

42. Правителството оспорва тезата на жалбоподателя и твърди, че независимостта и безпристрастността на съдиите, взели решение по делото, не са били повлияни от обстоятелството, че съдът, в качеството си на юридическо лице, е бил ответник по иска.

2. Преценка на Съда

43. Съдът отбелязва първо, че жалбоподателят се позовава на членове 6 § 1 и 13 на Конвенцията. Тъй като член 6 § 1 предлага големи гаранции в тази материя, подходящо е оплакването да се разгледа единствено в светлината на тази разпоредба.

44. В съответствие с практиката на Съда, за да се установи дали даден съд може да се счита за независим по смисъла на член 6, § 1, трябва да бъдат взети под внимание по-специално начинът на назначаване и срокът на мандата на неговите членове, съществуването на гаранции срещу външен натиск и въпросът за това, дали е налице или не видима независимост.

45. Що се отнася до условието за безпристрастност, трябва да се прави разлика между субективния подход, целящ да се провери дали съдът не е показал лични пристрастия или предразсъдъци и обективния подход, имащ за цел да се установи дали съдът предлага гаранции, достатъчни за да се изключи всякакво основателно съмнение (*Файндлей с. Великобритания*, решение от 25 февруари 1997 година, *Сборник с постановления и решения* 1997-I, стр. 281, § 73 ; *Бочан с. Украйна*, по 7577/02, §§ 65-66, 3 май 2007 г.). В тази материя, дори външните впечатления могат да придобият значение. Става дума за доверието, което съдилищата са длъжни да внушават на подсъдните лица, като се започне от страните по делото (*Бочан*, цит. по-горе, § 66 ; *Клайн и други с. Холандия* [GC], nos 39343/98, 39651/98, 43147/98 et 46664/99, § 191, CEDH 2003-VI).

46. Съдът отбелязва, че в конкретния случай не възниква никакъв въпрос, касаещ субективната безпристрастност. От друга страна, тъй като понятията независимост и безпристрастност са тясно свързани, Съдът ще ги разгледа заедно (*Файндлей*, цит. по-горе).

47. Относно този случай, Съдът отбелязва, че Софийски градски съд е разгледал иск, насочен срещу самия него и целящ да ангажира неговата деликтна отговорност. При тези обстоятелства, дори да няма причина за съмнение в личната безпристрастност на съдиите, участващи в производството, професионалната им принадлежност към една от страните в спора, сама по себе си може да породии у жалбоподателя законни съмнения в обективната безпристрастност на съдиите и в тяхната независимост от другата страна в спора.

48. Освен това, съгласно съответните фискални правила, сумата за изплащане на обезщетението, което е трябвало да бъде присъдено на заявителя в случай че спечели делото, е трябвало да се вземе от

бюджета на Софийски градски съд. Дори и да не е установено дали това е повлияло по някакъв начин в конкретната ситуация на съдиите, то може да засили основателните съмнения на жалбоподателя.

49. Съдът отбелязва от друга страна, че по силата на националното законодателство, съдиите са длъжни да си направят отвод ако съществува съмнение в тяхната безпристрастност. В този случай, съдиите от Софийски районен съд, който е бил един от правораздавателните органи - ищци по делото, наистина са си направили отвод по отношение на иска на жалбоподателя. След това е трябвало да минат три години докато бъде посочен друг правораздавателен орган. Този път, това е бил Софийски градски съд - вторият ищец по иска на жалбоподателя, чийто председател очевидно е сметнал, че няма пречка съдът да разгледа делото. При тези обстоятелства е разбираемо, че жалбоподателят не е подал ново искане за отвод. Той е поискал все пак, изтъквайки този мотив, отмяна на решението от апелативния и касационния съд. Но въпреки че според националното законодателство става дума за дело за отмяна, двата правораздавателни органа от по-висока инстанция не са отговорили на аргументите на жалбоподателя.

50. Поради тези съображения, Съдът счита, че Софийски градски съд, който е разгледал иска на жалбоподателя на първа инстанция, не е отговарял на изискванията за независимост и безпристрастност и че по-високите съдебни инстанции не са отстранили това нарушение.

51. Така че член 6 § 1 е бил нарушен поради липсата на независимост и безпристрастност на Софийски градски съд.

Б. Относно оплакването, касаещо наложените на жалбоподателя съдебни такси за достъп до съда.

1. Твърдения на страните

52. Жалбоподателят се оплаква, позовавайки се на член 6, § 1, от прекомерния размер на съдебните такси, налагани в края на делото, резултат от което е свеждането до нула на присъденото обезщетение и обезсмислянето на воденото дело.

53. Правителството подчертава, че е било задача на жалбоподателя да избегне тази ситуация, подавайки на първо време, предвид несигурния изход на делото, частичен иск с по-нисък размер на претенцията, а след това - в случай на успешен край - иск за целия размер на вземането. Противно на това, жалбоподателят на два пъти е увеличил размера на претенцията.

54. Жалбоподателят възразява, че му се е наложило да увеличи претенциите си, за да ги актуализира в зависимост от настъпилата голяма инфлация. Що се отнася до възможността да се подаде

частичен иск, предвид продължителността на производството, той е рискувал остатъкът от претенцията му да се обезсили под действието на петгодишната давност.

2. Преценка на Съда

55. Съдът припомня, че член 6 на Конвенцията гарантира на всекиго правото съд да разгледа всичките му възражения, отнасящи се до неговите граждански права и задължения. Той утвърждава по този начин "правото на съд", един от аспектите на който е правото на достъп до правосъдие, тоест правото да се сезира граждански съд. Това право не е абсолютно; то търпи имплицитно приети ограничения, тъй като управлява поради самата си природа една правна уредба на държавата. Въпреки това, докато договарящите страни се ползват с известна свобода на преценка по този въпрос, от компетентността на Съда е да се произнесе в крайна сметка за това дали са били спазени изискванията на Конвенцията (*Кройц с. Полша*, по 28249/95, § 53, CEDH 2001-VI и, *mutatis mutandis*, *Айре с. Ирландия*, решение от 9 октомври 1979 г., серия А по 32, стр. 14-16, § 26).

56. Въпросът, който възниква в случая, е дали налагането на съдебна такса в значителен размер в сравнение с обезщетението, което държавата е била осъдена да заплати, е засегнало правото на жалбоподателя да се отнесе до съд, както това се гарантира от член 6 на Конвенцията. И наистина, въпреки че правораздавателните органи са отсъдили в полза на жалбоподателя и са признали недвусмислено правото му на обезщетение и отговорността на въпросните държавни институции, обезщетението на жалбоподателя е било намалено поради съдебните такси, които са му били наложени в края на делото.

57. При повечето случаи, в които Съдът е разглеждал въпроса за съдебни такси, наложени по граждански дела, последните са били дължими преди започване на производството на съответната инстанция и последицата от това за ищите, неспособни да ги заплатят, е била невъзможността им да получат достъп до съд на първа инстанция или на по-късен етап от производството (виж, между другото, *Кройц*, цит. по-горе; *Подбиелск и RPU Полтур с. Полша*, по 39199/98, 26 Юли 2005 ; *В.М. с. България*, по 45723/99, 8 juin 2006). В решението *Станков с. Bulgarie* (по 68490/01, §§ 51-54, CEDH 2007-) Съдът счете при все това, че съдебни такси в голям размер, наложени в края на производството, могат също да представляват ограничение на правото да се прибегне до съд. Съответно, и в дадения случай, Съдът счита, че е било ограничено правото на жалбоподателя да се отнесе до съд.

58. Съдът припомня, че подобно ограничение е в съответствие с член 6, § 1 само ако преследва законосъобразна цел и ако съществува разумна връзка на пропорционалност между използваните средства и

преследваната цел (*Кройц*, цит. по-горе, §§ 54-55 ; *Станков*, цит. по-горе, § 55 ; *Тинели енд Сънс ООД и други и МакЕлдъфи и други с. Великобритания*, решение от 10 юли 1998 г., *Сборник* 1998-IV, стр. 1660, § 72).

59. Що се отнася до законосъобразната цел, преследвана с налагане на съдебни такси, Съдът признава, че това по принцип се практикува в интерес на доброто правораздаване и цели същевременно да възпира хората от злоупотреба с подаване на иски и да осигурява средства за функциониране на правосъдието. А що се отнася до особените правила, предвидени от Закона за отговорността на държавата, относно липсата на предварително плащане на такси и налагането им в случай на пълно или частично отхвърляне на иска, Съдът констатира, че те очевидно са били предвидени с цел да се улесни достъпът до правосъдие за този вид дела и признава също законосъобразността на тази цел (виж *Станков*, цит. по-горе, § 57).

60. В конкретния случай, прилагането на тези правила е довело обаче до налагане на жалбоподателя на такса, размерът на която е бил по-висок от този на главницата на присъденото обезщетение. Тъй като жалбоподателят е трябвало да внесе дължимата такса преди да му бъде издаден изпълнителен лист, размерът на последната очевидно го е разубедил да поиска изпълнение на съдебното решение, взето в негова полза.

61. За да оправдае тази ситуация, Правителството подчертава възможността да се подаде частичен иск с цел да се намали размерът на таксата, която се изчислява в зависимост от размера на претенцията. Освен рисковете, упоменати от жалбоподателя, искът му да окаже просрочен в течение на производството, Съдът отбелязва и трудностите, свързани с определяне на справедливата стойност на материалните щети, особено в период на висока инфлация и обезценяване на националната валута, какъвто е случаят тук. Правителството не е доказало освен това, че съществува добре установена и достъпна съдебна практика, отнасяща се до сумите, присъждани от съдилищата в подобни случаи, на която жалбоподателят би могъл да се позове при необходимост посредством адвокат (вж. *Станков*, цит. по-горе, § 62). Вземайки предвид тези обстоятелства, трудно бихме могли да упрекнем жалбоподателя за това, че е предявил прекалено високи претенции.

62. Що се отнася до финансовата тежест, наложена на жалбоподателя, Съдът отбелязва, че съгласно националното законодателство, дължимата съдебна такса се изчислява като процент (4 %) от отхвърлената част на иска. Съдът няма правомощия да се намали тази сума в зависимост от предмета на спора, стойността на присъденото обезщетение или финансовите средства на жалбоподателя (виж параграф 23 по-горе). Съдът отбелязва още, че ако увеличението

на претенцията от страна на жалбоподателя (от 70 000 на 10 000 000 български лева) е било взето под внимание при изчисляване на таксата, то намаляването на исканата сума, към което последният е прибягнал при обжалването (на 5 000 000 български лева, виж параграфи 13 и 15 по-горе) не е дало никакво отражение върху нея.

63. Прилагането в конкретния случай на законодателната уредба за съдебните такси е довело значи до намаляване на обезщетението, присъдено на жалбоподателя и го е очевидно разубедило да поиска изпълнение; това последствие едва ли може да се счита за съответстващо на законните цели, преследвани от тази уредба и това не е бил задължително ефектът, желан от законодателя. А Съдът припомня, че в множество страни съществуват системи, позволяващи да се да се избягнат подобни ситуации посредством пълно или частично освобождаване от такси и заплащане на разходи по производството при привличане под отговорност на обществените власти или още - чрез упълномощаване на съдията да определи размера им (вж. *Станков*, цит. по-горе, § 66 et §§ 24-42).

64. В заключение, с оглед на практическите трудности при определяне на обезщетението, което може да бъде присъдено в хода на производството по спора за неимуществените вреди, които жалбоподателят твърди, че е претърпял, при относително висока претенция и неизменяем процент на таксата, налагана в края на делото, Съдът счита, че е налице неоправдано нарушаване на правото на заинтересованото лице да получи достъп до правосъдие.

65. Следователно е било допуснато нарушение на член 6 § 1 и по отношение на този аспект.

В. Относно оплакването от продължителността на производството

1. Становища на страните

66. Жалбоподателят се оплаква също от прекалената продължителност на гражданското производство, с която е било нарушено изискването за "разумен срок" съгласно член 6 § 1.

67. Правителството признава, че разглеждането на делото е претърпяло известни забавяния, но счита, че само срокът между двете решения на Върховния съд относно конфликта на компетенция, продължил от декември 1995 до декември 1996 година, може да се разглежда като неоправдан и вината за него може да се носи от властите. То подчертава, че адвокатът на жалбоподателя е бил отговорен за няколко отлагания на съдебни заседания и че след като проблемът за компетенцията е бил разрешен, делото е било разгледано бързо.

68. В отговора си, жалбоподателят посочва, че делото не е било сложно и че по-голямата част от производството е била посветена на определяне на компетентен съд.

2. Преценка на Съда

69. Съдът констатира, че производството е започнало на 25 ноември 1993 година - дата, на която е бил подаден първоначалният иск към Софийски районен съд и е приключило с решението, взето от Висшия касационен съд на 25 юли 2000 година. То е продължило следователно шест години и осем месеца за три съдебни инстанции.

70. Съдът припомня, че разумната продължителност на производството трябва да се преценява в зависимост от обстоятелствата на случая и с оглед на критериите, установени от съдебната практика, по-специално: сложността на делото, поведението на ищите и това на компетентните органи, както и залогът за заинтересованите лица (виж, между другото, *Фриендлер с. Франция* [GC], no 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

71. Що се отнася до конкретното дело, то е за обезщетение за незаконно осъждане и задържане и като оставим настрана въпроса за непригодността на съдиите от съдилищата - ответници по делото да вземат решение по него, то не изглежда да е от особена сложност. Залогът е бил обаче голям за жалбоподателя, който е искал обезщетение за осъждането си и лишаването си от свобода за срок от единадесет месеца, които той смята за необосновани.

72. Съдът отбелязва на първо място, че значителни забавяния са били допуснати в началната фаза на производството по въпроса за това, кой съд е компетентен и че след това делото е било разгледано без неоправдано забавяне или дори бързо от апелационната и касационната инстанция.

73. Що се отнася до поведението на жалбоподателя на този етап, Съдът отбелязва, че той е упражнил своите процесуални права като е поискал отвод за съдиите от районния съд, което не може да се счита за неправилно или забавящо, особено като се вземе предвид гореспоменатото заключение на Съда относно липсата на безпристрастност на Софийски градски съд.

74. Що се отнася до поведението на правораздавателните органи, Съдът отбелязва, че срок от три години, за да се реши кой съд е компетентен да разгледа делото, изглежда очевидно прекалено дълъг за въпрос, предшестваш само то производството. Той обръща по-специално внимание на срока от около девет месеца, което е бил необходим на Върховния съд, за да се произнесе относно конфликта на компетентност, въпрос който е бил повдигнат от костинбродския районен съд и на едногодишния срок, изтекъл след това, докато

Върховният съд открие грешката си и вземе ново решение на 17 декември 1996 година.

75. За тези срокове са очевидно отговорни властите и те не са били обосновани. Последица от тях е било значителното забавяне на производството, което, както отбеляза по-горе съдът, не е било особено сложно, но е представлявало голям залог за жалбоподателя. От друга страна, Съдът не счита, че така допуснатите закъснения са могли да бъдат компенсирани от относителната бързина, с която делото е било разгледано от апелативния и касационния съд.

76. В заключение, след преглед на всички представени доказателства в светлината на критериите, установени от съдебната практика, Съдът счита, че продължителността на производството в този случай не отговаря на изискването за "разумен срок".

77. Следователно, бил е нарушен член 6 § 1.

III. ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 41 НА КОНВЕНЦИЯТА

78. Съгласно член 41 от Конвенцията,

"Ако съдът установи нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично преодоляване на последиците от това нарушение, Съдът предоставя на оцетената страна, ако е необходимо, справедливо обезщетение. "

A. Щета

79. Жалбоподателят претендира за обезщетение от 16 000 евро (EUR) за моралната щета, която е претърпял в резултат от нарушенията, на които се позовава.

80. Правителството не е взело отношение по този въпрос.

81. Съдът е на мнение, че жалбоподателят е претърпял несъмнена морална щета в резултат от констатираните нарушения на Конвенцията. За да се вземе справедливо решение, както изисква член 41, следва по делото да се присъди на жалбоподателя сума от 4 000 евро.

B. Съдебни разноски

82. Жалбоподателят не е подал никакъв иск за възстановяване на евентуално извършени разноски. Поради това, Съдът е на мнение, че няма основание да му се присъжда за това сума.

С. Лихва за закъснение

83. Съдът счита, че е уместно да се вземе за основа на лихвата за закъснение лихвеният процент по пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка плюс три процентни пункта.

ИЗХОЖДАЙКИ ОТ ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* иска за допустим що се отнася до оплакването по член 6 § 1 на Конвенцията и недопустим за останалото;
2. *Постановява*, че е било допуснато нарушение на член 6 § 1 на Конвенцията поради липса на независимост и безпристрастност на Софийски градски съд;
3. *Постановява*, че е било допуснато нарушение на член 6 § 1 поради нарушаване на правото на достъп на жалбоподателя до правосъдие.
4. *Постановява*, че е било допуснато нарушение на член 6 § 1 поради извънредно голямата продължителност на производството;
5. *Постановява*
 - а) че държавата-ответник трябва да изплати на жалбоподателя в срок от три месеца, считано от датата на влизане в сила на решението, в съответствие с член 44 § 2 на Конвенцията, сума в размер на 4 000 EUR (четири хиляди евро) за причинена морална вреда, плюс всяка сума, която може да бъде дължима като данък върху тази сума, платима в български лева по обменния курс в сила към датата на изплащането;
 - б) че, считано от изтичане на гореспоменатия срок и до изплащане на сумата, размерът ѝ ще бъде увеличен с проста лихва при процент, равен на този на пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка, прилаган през този период, плюс три процентни пункта;
6. *Отхвърля* искането за справедливо удовлетворение, що се отнася до останалото.

Изготвено на френски език и известно писмено на 10 април 2008 година, в приложение на член 77 § 2 и 3 от регламента.

Клаудия Вестердик
Съдебен секретар

Пеер Лоренцен
Председател